

הדגם הישראלי המעורב

מאיר זילכה- גבעת גונן ירושלים

איזה דגם הייתם אומרים שהכי דומה לישראל?

מהו לדעתכם התחום בו מדינת ישראל שונה ממדינות
דמוקרטיות אחרות- כמו שווייץ, איסלנד וכו'?

פרשת האסיר איקס

- בחודש פברואר 2013, התפרסמה הפרשה שנודעה בשם "פרשת האסיר איקס". הפרשה עסקה בבן זיגיר, אזרח ישראלי-אוסטרלי ששירת במוסד. בעקבות חשד לפגיעה בביטחון המדינה, זיגיר נכלא בשנת 2010 בכלא איילון והתאבד בתאו כעבור חודשים אחדים. זיגיר הותיר אחריו בת זוג ושני ילדים. לבקשת פרקליטות המדינה, הוצא צו איסור פרסום מוחלט על הפרשה, שלא היה מוגבל בזמן. הצו אסר על פרסום זהות האסיר, עצם כליאתו, החשדות שבגינן היה כלוא ועל כל פרט אחר הקשור בפרשה, כולל קיום צו איסור הפרסום עצמו.
- רשת טלוויזיה אוסטרלית פרסמה בפברואר 2013, תחקיר אשר עסק בחייו ומותו של "האסיר איקס". בעקבות תחקיר זה, צומצם בלית ברירה צו איסור הפרסום ונוצר הד ציבורי נרחב בישראל. בנוסף, עלו ביקורות כלפי ממשלת ישראל על כך שכליאתו של זיגיר ללא משפט, שלילת זכויותיו והוצאת צו איסור הפרסום, הינם פגיעה חמורה בזכויות אדם, בזכות הציבור לדעת ובעקרון פומביות הדיון.

• <https://news.walla.co.il/item/2617233>

- פרשת בן זיגיר, שהתפרסמה בחודש פברואר 2013, ונודעה תחילה כ"פרשת האסיר איקס", עוסקת באזרח אוסטרלי-ישראלי בשם בן זיגיר ששירת ב"מוסד", נעצר ב-2010 בישראל בחשד לפגיעה בביטחון המדינה, נכלא בכלא איילון, והתאבד בכלאו כעבור חודשים אחדים. דבר מעצרו ומותו נאסרו לפרסום.

מהו לדעתכם התחום בו מדינת ישראל שונה ממדינות דמוקרטיות אחרות- כמו שווייץ, איסלנד וכו'?

- תחום הביטחון..
- במדינת ישראל תחום חופש הביטוי יכול לפגוע בביטחון המדינה הרבה יותר מאשר במדינות גם המדיניות של הממשל ביחס לתקשורת הוא לא ממש חופשי.
- עורך "מעריב" עידו דיסנצ'יק ב-1989: "שיקולים של ביטחון המדינה וחיי אדם יגרמו לעיתון לוותר על פרסום ידיעות"

עד הקמת המדינה

- עד הקמת המדינה הייתה העיתונות הישראלית מגויסת במידה רבה. בין המוסד הפוליטי והתקשורת הייתה קרבה רעיונית, זהות אינטרסים ומטרות משותפות – השתחררות מהשלטון הזר, קרי המנדט הבריטי. בשנים הראשונות למדינה, הממסד הפוליטי שאף לשלוט באמצעי התקשורת ולשמור עליהם ככלים מגייסים ומגויסים.

ואז בימי קום המדינה נוצר צורך בשינוי

- הדגם הישראלי המעורב התגבש על רקע ציפיות שונות של כול מוסד ביחס לתפקודו של המוסד השני.

- בקהילה התקשורתית נוצרו ציפיות שהפוליטיקאים יפנימו נורמות דמוקרטיות ביחס לחופש העיתונות ויסתפקו בפיקוח מזערי על התקשורת

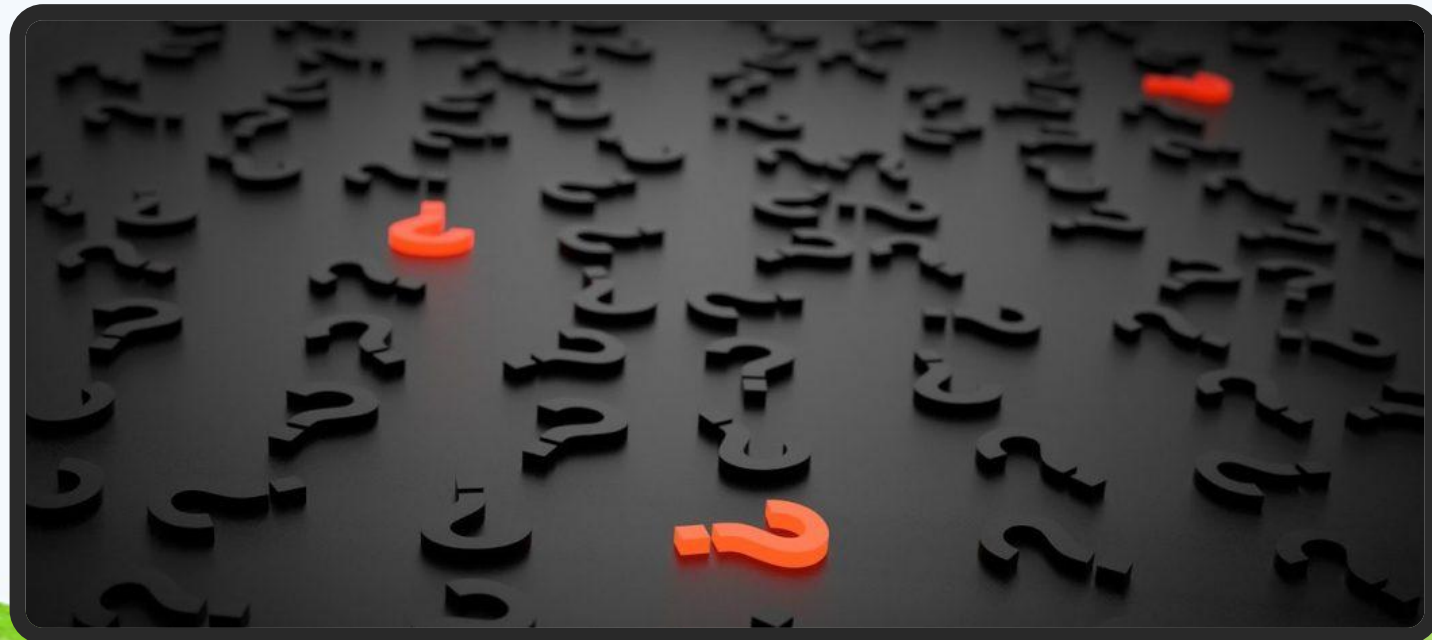
- ואילו המוסד הפוליטי המשיכו לשמר את הציפיות לעיתונות מגוייסת המשרתת את המאבק הלאומי שטרם הסתיים.

אז לאיזה סוג ממשל מדינת ישראל הכי דומה כיום?

○ בכל נושא שלא קשור לביטחון המדינה, כלכלה, חינוך, תרבות, בריאות השלטון סומך על התקשורת ומאפשר לה חופש ביטוי = האחריות החברתית.

○ בנושאים של בטחון המדינה, אין לתקשורת חופש ביטוי והשלטון קובע מה מותר ומה אסור לפרסם, יש צנזורה = אוטוריטרי.

דגם אוטוריטרי

- לתקשורת יש חופש ביטוי מוגבל

- כל עוד התקשורת לא מתנגדת לשלטון או לא מעבירה עליו ביקורת יש חופש ביטוי.

- בנושאים שקשורים לשליט, השליט מאשר מה מותר ומה אסור לפרסם, אסור להעביר עליו ביקורת

- במקרים כאלו, על התקשורת יוטלו הגבלות כגון צנזורה.

- טובת השלטון תמיד קודמת לשיקולים עיתונאיים

דגם האחריות החברתית

- מתקיים במדינה דמוקרטית
- דגם זה מבוסס על הנחת שהתקשורת רוצה לפרסם הכל והמדינה לא רוצה שיפרסמו כל מה שקורה בתקשורת לכן החליטו על הסכם.
- בין התקשורת למדינה יש **הסכם**
- **מצד אחד** - המדינה סומכת על התקשורת ומאפשרת לה חופש ביטוי
- **מצד שני** - התקשורת יודעת שלא כל דבר היא יכולה לפרסם ויש נושאים שהיא בוחרת לצנזר בעצמה כדי לא להתעמת עם הממשל

הדברים הדומים לדגם האוטוריטרי

- **פקודת העיתונות 1933** – המסמך הבסיסי ביותר המסדיר את היחסים הפורמליים בין הממסד הפוליטי לבין העיתונות הכתובה בארץ. הפקודה נועדה לסייע לשלטון הבריטי במאמציו להדק את הפיקוח על הפרסומים בכתב בארץ ישראל. לאחר הקמת המדינה נכללה פקודת העיתונות בספר החוקים של ישראל. **בין היתר כתוב בפקודה כי בית המשפט רשאי לאסור על פרסומו של עיתון לתקופה של עד שלוש שנים בגין דיבת הסתה או כל דיבה אחרת.**
- הרישיון להוציא לאור עיתון במדינת ישראל מותנת אפוא בסדרת מצוות עשה ואל תעשה, שהפרתן מעניקה לממונה על המחוז סמכות להטיל סנקציות על העיתון, ובכלל זה להפסיק הופעתו.

"החלטה היסטורית"

הכנסת ביטלה בהצבעה פה אחד את החוק המנדטורי שאיפשר לפקיד ממשלתי לסגור עיתון, אך הצנזורה עדיין יכולה לעשות זאת

איתמר ב"ז | 29.05.2017

פקודת העיתונות המנדטורית, החקיקה העתיקה והדרקונית שאיפשרה למשרד הפנים לסגור עיתונים, בוטלה הערב (29.5) פה אחד בהצבעה שהתקיימה בכנסת. 34 חברי-כנסת הצביעו בקריאה שנייה ושלישית בעד **הצעת חוק שתכליתה ביטול הפקודה, ואף לא חבר-כנסת אחד הצביע נגד.** הצעת החוק לביטול פקודת העיתונות הוגשה על-ידי הממשלה, לאחר שמוזגה עם הצעת חוק פרטית שיזם ח"כ דב חנין מהרשימה המשותפת.

הדברים הדומים לדגם האוטוריטרי

הצנזורה הצבאית – מדינת ישראל נמצאת מיום הקמתה במצב של איום בטחוני מתמשך.

מוסד הצנזורה הצבאית הוא גוף צבאי שתפקידו למנוע פרסומים אשר ייפגעו בביטחון המדינה תוך התחשבות בזכות חופש הביטוי. בסמכותו של הצנזור לפסול ידיעה שיש בה משום פגיעה בביטחון המדינה טרם פרסומה

- עם הקמת המדינה הוכללו במשפט הישראלי גם תקנות ההגנה המנדטוריות לשעת חירום. לפי התקנות **הצנזור רשאי לאסור בצו בדרך כלל או במיוחד לפרסם חומר שפרסומו היה עשוי, או עלול להיות עשוי, לפגוע, לדעתו, בהגנתה של ישראל או בשלומה של הציבור או בסדר הציבורי.**

הצנזורה נחשפת: כאלפיים ידיעות צונזרו באופן מוחלט בשש השנים האחרונות

מנתונים של הצנזורה הצבאית עולה עוד כי למעלה מ-14 אלף ידיעות עברו צנזורה חלקית מאז 2011. הצנזורה מתערבת בכ-20% מהחומרים שמועברים לבחינתה מידי שנה

מאת: חגי מטר 26.9.2016

הדגם הישראלי

לסיכום הגורמים לכך שהדגם הישראלי הוא אוטוריטרי:

- חוקים מתקופת המנדט הבריטי.
- בעיותיה הקיומיות של מדינת ישראל בשנותיה הראשונות.
- נושא הביטחון הרגיש במדינת ישראל

מצד שני- מדינת ישראל היא מדינה דמוקרטית

- ולכן יש גם מאפיינים דמוקרטיים כמו ועדת העורכים
- גוף שכולל עורכי עיתונים ומנהלי אמצעי תקשורת, הם מקבלים מהממשלה נושאים חדשים האסורים לפרסום, כך הם מקבלים סקופים בלי להתאמץ, ועליהם לחכות לאישור הממשלה עד לפרסום הידיעה.
- זאת אומרת שהממשל והתקשורת עובדים בשיתוף פעולה- כמו בדגם האחריות החברתית.

זינוק לילה

האם לדעתכם יש לפרסם כזה סרטון או שלא?

<http://www.maariv.co.il/news/military/Article-631158>

• חייל צה"ל יורה במפגין

האם לדעתכם יש לפרסם כזה סרטון או שלא?

זאת אומרת

- שבניגוד לימים של קום המדינה שהצנזורה יכולה לעבוד בקלות, כיום בעידן המקוון כל חייל יכול לתפוס מצלמה ולצלם תכנים שבדגם הישראלי אסורים לפרסום.

• יותר טכנולוגיה – פחות פיקוח

- בנוסף ריבוי ערוצי התקשורת יוצר לחץ על הגורמים המדיניים לשחרר מידע שלא היה אפשרי לשחרר- כמו פרשת חטופי תימן וכו'

וכיצד המדינה מסתדרת עם זה?

- ב-2012 חשפה הצנזורה הצבאית הראשית, תא"ל סימה ואקנין-גיל, את קיומה של מערכת טכנולוגית חדשה המנטרת מידע ויזואלי וטקסטואלי ברשת באמצעות מילות מפתח.
- החידוש במערכת, לדבריה של ואקנין-גיל, הוא ביכולתה להגיע למידע שבעבר היה קשה להגיע אליו דוגמת רשתות חברתיות ובלוגים.
- הצנזורה הדגישה כי הכוונה איננה "לשבת" על דפי הפייסבוק של אנשים פרטיים, אלא לחפש את המקרים שיש להם פוטנציאל לפגוע פגיעה חמורה בביטחון המדינה.

אבל זה לא ממש עובד..

- בלוגרים כמו ריצ'רד סילברסטיין, בעל הבלוג "תיקון עולם", המפרסם ברציפות ידיעות מישראל שהוטל עליהן איפול מטעם הצנזורה או צווי איסור פרסום, נמצאים מחוץ לתחום הסמכות של הצנזורה משום שהם יושבים מחוץ לישראל.
- סילברסטיין למעשה פועל בדרך שבה פעלה עקיפת הצנזורה בעבר: הכלי העיקרי לעקיפה של צווי איסור הפרסום והצנזורה הצבאית היה מסירת מידע לעיתונות הזרה.
- לעתים, לצורך חשיפת המידע לפני קוראי העברית בארץ, הושלמה העסקה הסיבובית בדרך של ציטוט הדברים בעיתונות הישראלית בנוסח "הטיימס הלונדוני מדווח כי...".

הדגם המעורב (הדגם הישראלי)

משלב עקרונות של אחריות חברתית, בעיקר במישור הנורמטיבי, עם שרידי הדגם האוטוריטארי, בעיקר בענייני בטחון המדינה וצנזורה.

הסיבות לקיום שרידים מהדגם האוטוריטארי הן: שיירי שלטון המנדט, גיוס התקשורת לייסוד המדינה, האיום הביטחוני.

הסיבות לקיום שרידים מדגם האחריות החברתית הן: התבססות ערכי הדמוקרטיה בחברה הישראלית, חילחול רעיונות חופש הביטוי והעיתונות והתפתחות הטכנולוגיה.

לסיכום

- בימים שלפני קום המדינה (בימי המנדט הבריטי). התקשורת בארץ הייתה מגויסת מאוד וצנזרה כל דבר על מנת לא לפגוע חלילה בביטחון התושבים בארץ.
- כאשר המדינה קמה, הייתה דילמה כיצד הממשל צריך לנהוג ביחס לתקשורת- המדינה הצעירה הושפעה מהשיטה שהייתה נהוגה כבר בארץ אצל הבריטים (הדגם האוטוריטרי), אך מצד שני היה רצון לשנות את פני המדינה למדינה דמוקרטית ולצנזר חומרים באופן עצמאי ואחראי (דגם האחריות החברתית).
- כתוצאה מכך הוקם הדגם הישראלי- מצד אחד ישנו חופש עיתונות מסוים, אך מצד שני המדינה יכולה להכתיב מתי יצונזרו חומרים וזאת משום שמדינת ישראל היא מדינה עם איום בטחוני תמידי- הצנזור הוא צבאי ולא צנזור עצמי של התקשורת.
- היום בעידן הטכנולוגי יותר קשה למדינה לצנזר חומרים שחודרים לרשת ועלולים לפגוע בביטחון המדינה.